

Диққат жараёни ва шахснинг билиш жараёнлари

Режа:

1. Диққат жараёни ва шахснинг билиш жараёнлари
3. Идрок ва унинг хусусиятлари.
4. Идрок қилиш қонунлари.
5. Хотира ва шахс тажрибасининг бойлиги.
6. Хотиранинг қонунлари.
7. Тафаккур ва унинг турлари
8. Билиш жараёнларини бошқариш усуллари.

- *Аналогия* – психик ходисалар ва хулқ-атвор хусусиятларининг ўхшашлиги.
- *Ассоциация* – психик ходисалар орасидаги ўзаро боғланиш, у маълум қонунлар бўйича таркиб топади.
- *Диққатнинг барқарорлиги* – диққатнинг маълум объектга узоқ вақт давомида муттасил қаратилиши.
- *Диққатнинг кўлами* – бир вақтнинг ўзида диққатнинг бир қанча объектга қаратилиши имконияти.
- *Диққатнинг тақсимланиши* – диққатнинг бир вақтда бир неча объектга тақсимланиш хусусияти.
- *Диққатнинг кўчиши* – диққатни ихтиёрий равишда бир объектдан иккинчисига кўчириш.
- *Идрокнинг константлиги* – идрок шароити ўзгарса-да, идрок қилишдан ҳосил бўлган нарса образларнинг нисбатан ўзгармаслиги.
- *Идрокнинг предметлилиги* – жамики оламдан олинган маълумотларни ички олам объектига киритиш хусусияти.

Дикқат

шундай психик жараёнки, у
шахс онгининг маълум
муддат давомида бирор бир
нарса ва ҳодисаларга
онгимизнинг йўналганлиги
ва тўпланганлигини акс
этилади.

ДИҚҚАТ

ДИҚҚАТ ТУРЛАРИ

ИХТИЁРСИЗ

ИХТИЁРИЙ

ИХТИЁРИЙ ДИҚҚАТДАН КЕЙИНГИ

ДИҚҚАТ ХУСУСИЯТЛАРИ

БАРҚАРОРЛИГИ

КЎЧУВЧАНЛИГИ

ТАҚСИМЛАНИШИ

КЎЛАМИ

ТЎПЛАНИШИ

БЎЛИНИШИ

Сезги - ташқи ва ички
қўзғатувчиларнинг сезги
анализаторларига таъсир
этишининг маҳсулидир.

СЕЗГИ

СЕЗГИ ТУРЛАРИ

ЭКСТРОЦЕПТИВ

ИНТРОЦЕПТИВ

ПРОПРИОЦЕПТИВ

ДИСТАНТ:

- КЎРИШ
- ЭШИТИШ
- ҲИД БИЛИШ

КОНТАКТ:

- ТАЪМ БИЛИШ
- ТЕМПЕРАТУРА
- ТАКТИЛ
- ТУЮШ

• ИЧКИ ОРГАНЛАР
ҲОЛАТИ ҲАҚИДАГИ
СЕЗГИЛАР

- ОҒРИҚ СЕЗГИЛАРИ

- МУВОЗАНАТ СЕЗГИЛАРИ
- ҲАРАКАТ СЕЗГИЛАРИ

ИДРОК

ИДРОК ТУРЛАРИ

Идрок

бу-борлиқдаги кўплаб, хилма-хил предмет ва ҳодисалар орасида бизга айни пайтда керак бўлган объектни хосса ва хусусиятлари билан яхлит тарзда акс этишимизни таъминлайди.

Кутишлар ва тахминларнинг идрокка таъсири.

- Кўпинча бизнинг идрокимиз айна пайтда биз нималарни кутаётганимизга боғлиқ бўлиб қолади. Биз ўзимиз кутгандан ҳам кўп пайтларда ўзимиз кўргимиз келган нарсаларни кўрамиз, эшитгимиз келган нарсани эштамиз. Масалан, сонлар қаторида пайдо бўлган В ҳарфи узоқдан албатта 13 сонидай идрок қилинади, ёки аксинча ҳарфлар орасидаги 13 «В» га жуда ўхшайди. Кечаси ёлғиз қолиб кимнидир кутаётган бўлсангиз, ҳар қандай жуда секин шарпа ҳам оёқ товушларига ўхшайверади.

Анланганлик қонуни

Идрок қилаётган шахс учун фигуранинг анланганлиги, унинг зарурати ва маъноси катта аҳамиятга эга бўлади. Агар биз кузатаётган предмет, эшитаётган нутқ ёки ҳис қилаётган нарсамиз маъносиз, тушунарсиз, ноаниқ бўлса, биз жуда тез чарчаймиз ва толиқамиз. Масалан, хитой тилини билмайдиган одам шу тилда сўзлашувчилар орасига тушиб қолса, психологик жиҳатдан жуда қийналади. Яъни, *бизга барча нарсаларда бирор маъно ва мазмун керак.* Одам одатда тушунадиган нарсасинигина идрок қилади.

ИДРОК ИЛЛЮЗИЯСИ

ҒАРОЙИБ ИШЧИЛАР

Х о т и р а -

*бу тажрибамизга алоқадор
ҳар қандай маълумотни
эслаб қолиш, эсда сақлаш,
эсга тушириш ва унутиш
билан боғлиқ мураккаб
жараёндир.*

ЭСГА ОЛИБ ҚОЛИШ МЕХАНИЗМЛАРИ

Тафаккур -

*инсон онгининг билиш объектлари
ҳисобланмиш нарса ва ҳодисалар
ўртасида мураккаб, ҳар томонлама
алоқаларнинг бўлишини таъминловчи
умумлашган ва мавҳумлашган,
муаммонинг ечимини топишга ва
янгиликларни излаб топишга
қаратилган психологик жараёндир.*

Тафаккур шакллари

- **Тушунчалар** - тафаккурнинг шундай шаклики, унда нарса ва ҳодисаларга хос бўлган энг умумий ва характерли хусусиятларни ўзида акс эттиради. Улар умумий ва жузъий, конкрет ёки мавхум бўлиши мумкин. Масалан, «онг» тушунчасини оладиган бўлсак, унинг энг муҳим ва бошқа
- **Ҳукмлар** - атрофимиздаги нарсалар ва ҳодисалар ўртасидаги боғлиқликни акс эттиради. Масалан, «Инсон онгли мавжудот» деган ҳукм - фикр «одам, инсон», «онг» ва «мавжудот» тушунчалари ўртасидаги боғлиқликни ифодалаб турибди. Ана шундай ҳукмлар бизнинг нутқимизда ҳар куни жуда кўп ишлатилади ва улар табиатан турли боғлиқликларни ё тасдиқлайди, ёки инкор қилади, рост ёки ёлғон бўлади.
- **Хулосалар** - мантиқий тафаккурнинг яна бир шакли бўлиб, улар фикрлар, ҳукмлар ва тушунчалар ўртасидаги боғланишдан янги бир фикрларни келтириб чиқаришни назарда тутди. Масалан: *1-ҳукм: Ўзбекистон - мустақил давлат.*

ТАФАККУР

ТАФАККУР ТУРЛАРИ

ТАФАККУР ҲАРАКАТИ БОСҚИЧЛАРИ

ТОПШИРИҚНИ ПАЙДО БЎЛИШИ

МАСАЛАНИ АНГЛАШ

АССОЦИАЦИЯЛАРНИ ПАЙДО БЎЛИШИ

АССОЦИАЦИЯЛАРНИНГ ЙЎҚОЛИШИ ВА ТАХМИНЛАРНИНГ ПАЙДО БЎЛИШИ

ТАХМИННИ ТЕКШИРИШ (ТАСДИҚЛАНМАДИ)

ЯНГИ ТАХМИННИНГ ПАЙДО БЎЛИШИ

ТАХМИННИ ҚАЙТА ТЕКШИРИШ (ТАСДИҚЛАНДИ)

МАСАЛАНИ ЕЧИШ

ҲАРАКАТЛАР